

19. SØNDAG EFTER TRINITATIS. 23.10.2022 v. Gitte Buch-Hansen

SALMEVALG

- INDGANGSSALME: 729. Nu falmer skoven trindt om land
- SALME MELLEM LÆSNINGER: 425. Velsignelse, al jordens tarv
- SALME FØR PRÆDIKEN: 334. Guds kirkes grund alene
- SALME EFTER PRÆDIKEN: 376. Lyksaligt det folk, som har øre for klang
- SALME EFTER NADVER: 335. Flammerne er mange, lyset er ét
- UDGANGSSALME: 375. Alt står i Guds faderhånd

LÆSNINGER

Denne hellige lektie skrives i Første Mosebog: Jakob forlod Be'ersheba og begav sig til Karan. Undervejs kom han til et sted, hvor han overnattede, fordi solen var gået ned. Han tog en af stenene og stillede den som hovedgærde, og så lagde han sig til at sove på stedet dér. I drømme så han en stige, der stod på jorden; den nåede helt op til himlen, og Guds engle gik op og gik ned ad stigen. Med ét stod Herren foran ham og sagde: »Jeg er Herren, din fader Abrahams Gud og Isaks Gud. Den jord, du ligger på, vil jeg give dig og dine efterkommere. Dine efterkommere skal blive som jordens støv, og du skal brede dig mod vest og øst, mod nord og syd. I dig og i dit afkom skal alle jordens slægter velsignes. Jeg vil være med dig og bevare dig overalt, hvor du går. Og jeg vil føre dig tilbage til dette land; jeg vil ikke svigte dig, men gøre, hvad jeg har lovet dig.« Da Jakob vågnede, sagde han: »Herren er i sandhed på dette sted, og jeg vidste det ikke!« Og han blev grebet af frygt og sagde: »Hvor er dette sted frygtindgydende! Det er jo selve Guds hus, det er himlens port!« Om morgenen tog Jakob den sten, han havde stillet som hovedgærde, rejste den som stenstøtte og hældte olie over den. [Første Mosebog 28,10-18](#)

Epistlen skriver apostlen Paulus i sit første brev til korintherne: For ligesom legemet er en enhed, selv om det har mange lemmer, og alle legemets lemmer, så mange som de er, dog danner ét legeme, sådan er det også med Kristus. For vi er alle blevet døbt med én ånd til at være ét legeme, hvad enten vi er jøder eller grækere, trælle eller frie, og vi har alle fået én ånd at drikke. Et legeme består heller ikke kun af én del, men af mange. Siger foden: »Jeg er ikke hånd, altså hører jeg ikke til legemet,« er den dog alligevel en del af legemet, og siger øret: »Jeg er ikke øje, altså hører jeg ikke til legemet,« er det dog ligefuldt en del af legemet. Var hele legemet øje, hvad blev der så af hørelsen? Og var det hele hørelse, hvad blev der så af lugtesansen? Gud har nu engang givet hver enkelt del dens plads på legemet, som han ville det. Hvis det hele kun var én legemsdel, hvad blev der så af legemet? Men nu er der mange lemmer, men ét legeme. [Første Korintherbrev 12,12-20](#)

Dette hellige evangelium skriver evangelisten Johannes: Næste dag stod Johannes der igen med to af sine disciple. Han ser Jesus komme gående og siger: »Se, dér er Guds lam.« De to

disciple hørte, hvad han sagde, og fulgte efter Jesus. Da Jesus vendte sig om og så dem følge efter, sagde han: »Hvad vil I?« De svarede: »Rabbi, hvor bor du?« – Rabbi betyder Mester. Han sagde til dem: »Kom og se!« De gik med og så, hvor han boede, og blev hos ham den dag; det var ved den tiende time. Andreas, Simon Peters bror, var den ene af de to, som havde hørt, hvad Johannes sagde, og var fulgt efter Jesus. Først møder han sin bror Simon og siger til ham: »Vi har mødt Messias« – det betyder Kristus. Han tog ham med hen til Jesus. Da Jesus så ham, sagde han: »Du er Simon, Johannes' søn; du skal kaldes Kefas« – det er det samme som Peter. Næste dag ville han tage til Galilæa og møder Filip. Jesus siger til ham: »Følg mig!« Filip var fra Betsajda, fra samme by som Andreas og Peter. Filip møder Nathanael og siger til ham: »Ham, som Moses har skrevet om i loven, og ligeså profeterne, ham har vi mødt, Jesus, Josefs søn, fra Nazaret.» Nathanael spurgte: »Kan noget godt komme fra Nazaret?« Filip sagde til ham: »Kom og se!« Jesus så Nathanael komme hen imod sig og sagde om ham: »Se, dér er sandelig en israelit, som er uden svig.« Nathanael spurgte ham: »Hvor kender du mig fra?« Jesus svarede ham: »Jeg så dig, før Filip kaldte på dig, mens du var under figentræet.« Nathanael udbrød: »Rabbi, du er Guds søn, du er Israels konge!« Jesus sagde til ham: »Tror du, fordi jeg sagde til dig, at jeg så dig under figentræet? Du skal få større ting at se end det.« Og han sagde til ham: »Sandelig, sandelig siger jeg jer: I skal se himlen åben og Guds engle stige op og stige ned over Menneskesønnen.« [Johannesevangeliet 1,35-51](#)

PRÆDIKENEN

1. ”Kom og se!” Johannes' vidnesbyrd

Lad mig indledningsvis komme med en advarsel: Denne søndags læsninger lægger op til en domsprædiken. Hvis det undervejs lugter lidt af ild og svovl, skyldes det måske de stigende udetemperaturer. Jeg skal dog også gøre mit bedste for at vride lidt håb ud af teksterne.

Og så tilbage til Johannesevangeliet. Med sin udpegning af Jesus som 'Guds lam' bevidner Johannes – ikke evangelisten, men Johannes Døberen – over for sine disciple, hvad han har erfaret i forbindelse med sit første møde med Jesus ved Jordanfloden den foregående dag. Her så han himlen åben og Ånden dale ned over Jesus som en due og forblive over ham. Derfor ved Johannes nu, at Jesus er Guds søn. Hans vidnesbyrd sætter gang i en kædereaktion, hvor en gruppe af disciple samles omkring Jesus samtidig med, at de forsøger at forstå, hvem det mon er, de står overfor. De låner forskellige skabeloner fra deres jødiske bagkatalog og afprøver dem én efter én på Jesus: Måske han er den profet, Moses har skrevet skulle komme? Måske er han den ventede *Davids søn, Messias*, altså den salvede – på græsk: Kristus – som skal genrejse Israel som regional stormagt efter det babyloniske eksil? Jesus hverken be- eller afkræfter deres forestillinger, men antyder i stedet, at der med hans komme er meget mere på spil: Disciplene skal, som han siger, ”se himlen åben og Guds engle stige op og ned over Menneskesønnen”. Jesus' selvidentifikation består af en mosaik af Jakobs drøm fra Første Mosebog og Daniels apokalyptiske vision, som også står i Det Gamle Testamente. I et drømmesyn, som omhandler de sidste tider, ser Daniel, hvorledes en skikkelse, der ligner en menneskesøn, kommer på himmelens skyer med Herrens engle for at *dømme verden*. Ved hjælp af mosaikken redegør Jesus – på mystisk og mytisk vis – for sin privilegerede relation til det guddommelige

og sit særlige mandat. Spørgsmålet, som dagens tekster rejser, er dermed, *hvor*, *hvornår* og *hvordan* den dom, Jesus har mandat til at gennemføre, vil finde sted. Det kan lyde meget abstrakt, men måske er den dom slet ikke så fremmed for os, som vi umiddelbart skulle tro. Men for at forstå, hvad der er på spil, må vi opholdes os lidt længere ved Johannesevangeliet.

2. "Hvor bor du?" (Joh 1,38)

De allerførste af Johannes Døberens disciple, som mødes med Jesus, er dog slet ikke interesserede i, *hvem* Jesus er. I stedet vil de to disciple vide, *hvor* Jesus opholder sig. Overhovedet kan hele Johannesevangeliets plot samles i dette spørgende pronomen: *Hvor? Hvor! Hvor* finder Kristus sig efter opstandelsen? Disciplene ønsker med dette spørgsmål også at få at vide, hvilken form for væren Jesus har, når han ikke længere er blandt dem i kød og blod. "Kom og se!" svarer Jesus – og inviterer dermed evangeliets læsere (altså også os) til at tænke med på svaret.

Med sit krøllede sprog og sine symbolske fortællinger fremstår Johannesevangeliet som et sindrigt system af kryptogrammer, paradokser og gåder, som læseren må forsøge at åbne, knække og afkode, hvis han eller hun skal se og indse, *hvad* og *hvor* den opstandne Herre er.

Lad os for bekvemlighedens skyld snyde os til svaret og kigge kirkefædrene – dvs. oldkirkens teologer – over skuldrene. De talte om den guddommelige *perichoresis*, som Johannesevangeliet afslører. *Perichoresis* betyder at være indfældet. Vi kender ordet fra *periferi* ... altså dét at være omsluttet af noget, eller at omslutte noget. Ifølge Johannesevangeliet omslutter Gud alt – og er i alt. Som patriarken Jakob efter sin drøm må sige: "Herren er i sandhed på dette sted – og jeg vidste det ikke."

Gud er den dybeste grund under vor væren. *Og vi vidste det ikke.*

Gud er den yderste grænse for al væren. *Og vi vidste det ikke.*

Eller sagt på en anden måde: Kosmos er Guds krop, Sønnen kroppens guddommelige bevidsthed – og Ånden det pulserende, livegivende åndedræt i legemet. Eller med en anden metafor, som Johannesevangelisten også kan ty til: Kosmos er Guds hus, Sønnen er porten til himmelen og Ånden husets atmosfære. Evangelisten har således forstået inkarnationen af Guds Ord – altså Kristus – som en opfyldelse af profetien til Jakob. Som svar salver Jakob stenen, men Jesus er 'den salvede'. Jo, "Herren er i sandhed på dette sted – og vi vidste det ikke."

Gud-Herren holder granitten sammen som en stabil klippe. Gud-Herren er i planternes uudgrundelige vækst, i dyrenes instinktive færden og i stjernernes himmelske glitren. Gud-Herren er i os – og omslutter os. *Og vi vidste det ikke.*

3. Guds verden – Guds krop

Ligesom Paulus i dagens epistel kan beskrive menigheden som ét legeme holdt sammen af Kristi ånd, ser Johannesevangelisten kosmos som det guddommelige legeme, hvor vi i kraft af den ånd, der gennemtrænger alt, er forbundne på tværs af de menneskelige kategorier: Ånden ser stort på etnicitet, klasse og køn. Men vi er også forbundet i tiden på tværs af generationer. Og vi er forbundet på tværs af arterne. Ingen kan vriste sig fri af legemet for at leve med og for sig selv, afsondret på sin egen lille, private ø.

Ingen kan sige: Jeg er europæer, og så må de øvrige kontinenter – i mere eller mindre bogstavelig forstand – sejle deres egen sø.

Ingen kan sige: Vi er skabt med evnen til at tænke rationelt, derfor er klodens dyr og planter til for vores skyld.

Ingen kan sige: Vi skylder ingen noget. Vi kan ikke lukke øjnene for, at hver gang vi forbruger en kilowatttime af de fossile brændstoffer, trækker vi på ressourcer, som fremtidige generationer ikke vil have til rådighed.

Vi er forbundne – og *hvis* ikke vi vidste det, så mindes vi om det, når bierne dør, fordi de pga. den stigende temperatur ikke længere går i vinterkule. Nu skifter jeg lige præstekraven ud med birøgterens hat. Mine bi-dronninger lægger stadig æg, som befandt vi os i en evig sommer. Men der er jo hverken nektar eller pollen til larverne nu. Det kan jeg dog give dem. Værre er det, at de virusbærende varroa-mider, der som en invasiv art yngler på bilarverne, kan overleve vinteren og inficere bierne med fx akut bipolaralyse. Temperaturen stiger bl.a., fordi Golfstrømmen har ændret sit løb, hvilket igen er en følge af, at den smeltende indlandsis ændrer saltindholdet i de arktiske egne. Alt sammen, fordi vores udledninger af CO-2 holder på klodens varme. Der er afregning ved Kasse 1 – dvs. i bigårdene, hvor omkring 30% af alle familier døde sidste vinter. Ét er, at slikmundene på sigt må undvære den søde honning, noget ganske andet er den mangel på bestøvere, som denne situation medfører.

Når Gud-Herren siger til Jakob:

- ”Den jord du ligger på, vil jeg give dig og dine efterkommere. Dine efterkommere skal blive som jordens støv, og du skal brede dig mod vest og øst, mod nord og syd”,

så er det sagt som en *velsignelse*, men mellem linjerne lyder samtidig den *forbandelse*, som vil ramme os, hvis ikke vi i tide finder ud af, hvordan vi skal tage vare på den jord, vi havde fået betroet: Vi vil blive som ”jordens støv”.

4. Gaia & den antropocene tidsalder

Det er dette – i bund og grund johannæiske verdensbillede – som den nys afdøde franske sociolog og filosof, Bruno Latour med et navn lånt fra den græske mytologis gude-parthenon kaldte GAIA. Latour var en intellektuel figur af den særlige franske støbning: en offentlig, samfundsengageret, kritisk tænker. Han er måske mest kendt som en af hovedkræfterne bag CUP-21 i Paris, hvor kunstnere og forskere var en vigtig del af det *set-up*, der sikrede, at de hidtil mest ambitiøse aftaler om en fremtidig CO-2 reduktion kom i hus.

Med betegnelsen GAIA tilskriver Latour kloden en form for *agency* – eller handlekraft. GAIA påvirkes af vores handlinger – og reagerer på dem. Ifølge Latour befinder vi os nu i den *anthropocene* tidsalder. Det er et begreb, som han har udviklet sammen med naturvidenskabens geologer. Med idéen om det *anthropocene* peger de på, hvordan vort grænseløse behov for vækst har skabt en tilstand af uforudsigelige og irreversible processer. GAIA er begyndt at svare igen – og det sker i et grænseløst raseri, som har det sårede dyrs styrke og uforudsigelighed.

Latour beskrev situationen apokalyptisk: men med den afgørende forskel i forhold til den bibelske tænkning, at der for ham – som moderne videnskabsmand – ikke var en ny jord og en

ny himmel i vente. Ganske vist forsøger techno-milliardær-erne at købe sig til en kattelerm i form af de rumsonder, i hvilke de håber at kunne flygte til en anden klode. Præcis som det var tilfældet med Elon-Musk-pastichen i den stjernespækkede komedie fra forrige år: *Don't look up*. Men for flertallet er fort-Europa den tømmerflåde, vi og de klamrer sig til, når dét, som skulle have været velsignelsen, nu ”strømmer ned i skybrud” til Guds menighed, sådan som det hedder i den salme, vi sang mellem læsningerne.

Sammen med en ung – i øvrigt: dansk – sociolog har Latour udviklet et nyt klassebegreb, hvor det ikke længere – som for Marx – er forholdet til produktionsmidlerne, der definerer klasse-tilhørsforholdet, men adgang til klodens begrænsede ressourcer. På den ene side har vi dem, som har det i deres magt at kunne bruge løs af disse; på den anden side har vi dem, der efterlades i afmagt over mistede muligheder. Netop fordi alt er forbundet, er kloden blevet et globalt NUL-SUM-SPIL. Enhver handling må derfor bedømmes på, om den reducerer livsmulighederne for andre eksistenser: planter, dyr – eller: fremtidige generationer af børn og unge mennesker.

Vi står her over for vor tids version af arvesynden: ikke at ville anerkende de grænser, kosmos sætter for os. Paradiset var vores mulighed, men vi har mistet orienteringen og har svært ved at finde vejen tilbage til mere nøjsomme tider.

Situationen tvinger os til at overveje, om vi har skrabet for mange af ”Guds gaver” sammen i vor vestlige ”lo”. Et symptom på dette er, at vi ikke længere ser ”den sorten muld”, fordi ”stubbene de golde” er blevet sået til med den vintergrønt, der har til formål at beskytte grundvandet mod den nedsivning af nitrat, der stammer fra overgødsningen. Fordi temperaturen fortsat holder sig høj, er markerne blevet et tag-selv-bord af føde for de viltre gæs, der ikke længere flyver sydover, men fouragerer i tusindvis på markerne, alt imens de skider stier og søger til. Resultatet er, at nitraten stadig ender, hvor den ikke skal: i vandløb og i grundvandet.

Det er GAIAs ironisk straf-dom over os. Dommen påføres os altså ikke udefra, men kommer i værk gennem vores egen adfærd. Vort timeglas udrinder, men den evige sommer venter ikke hos vor Gud, som Grundtvig en gang så frimodigt kunne skrive i *Nu falmer skoven trindt om land*, men i en overophedet klode.

Jævnaldrende med Latour er kunstneren Peter Greenaway, som nogle måske vil huske fra de film, han lavede gennem det forrige århundredes sidste årtier: fx ”Kokken, tyven, hans kone & hendes elsker” og ”Arkitektens mave”. I en alder er 80 er Greenaway stadig aktiv på den internationale kunstscene. Sidst med installationen *Why Is It Hard to Love?* som var at se i Vilnius i Lithauen i 2020. Spørgsmålet – *Why Is It so Hard to Love* – udtrykker Greenaways smerte og skam over som forældre at tilhøre den generation, der har koloniseret den fremtid, kommende generationer skal bebo.

5. Augustins nadveropfattelse

I lyset af denne situation giver den traditionelle udlægning af evangeliet med dets forkyndelse af syndernes forladelse for Jesu Kristi skyld ingen mening, hvis ikke den får konsekvenser i form af en ændret adfærd.

Hvad så? Skal vi så springe nadveren over? Nej. Overhovedet ikke. Men vi skal atter tilbage til oldkirkens teologer for der at finde inspiration til en alternativ opfattelse af, hvad det er, der

sker, når vi fejrer nadver. Nemlig Augustin, som i det 4. århundrede var biskop i det kristne Nordafrika. Når Augustin skal fortolke nadverens indstiftelsesord: "Dette er mit legeme, som gives for jer", tager han afsæt i netop den tekst fra Paulus' første brev til korinterne, som tidligere blev læst fra alteret om Kristi legeme. Augustin siger:

- "Hvis du ønsker at forstå, hvad Kristi legeme er for os, så lyt, når apostlen Paulus til de troende siger: "I er Kristi legeme og hver især hans lemmer". Men når I er Kristi legeme og lemmer, så er det jo jeres eget mysterium, der er lagt på Herrens bord! Det er dit eget mysterium, du modtager i nadveren! Du siger "Amen" til det, du er: dit svar er en personlig signatur, der bekræfter din tro."

I Augustins fortolkning bliver nadveren en bekendelseshandling, hvor den deltagende accepterer sin plads i – og dermed ansvar for – det fælles legeme. I det lys kommer den kristne kærlighed til at handle om at tage afsavnet på sig for at give plads til – i bredeste forstand – de andre lemmer på den guddommelige krop: dvs. nye generationer af blomster, fugle, insekter – og børn.

»Herren er i sandhed på dette sted, og jeg vidste det ikke!« sagde patriarken Jakob. *Heller ikke vi vidste det.* I Johannesevangeliet, i den tale, hvormed Jesus tager afsked med sine disciple, siger han:

- "Var jeg ikke kommet og havde talt til dem, havde de ikke haft synd; men nu har de ingen undskyldning for deres synd."

Også vi var uvidende. Men nu, hvor vi faktisk ved, hvordan det – dvs. alt – hænger sammen, har vi ikke længere nogen undskyldning. Vi er forpligtet på de kærlighedens gerninger, der i lyset af klima- og biodiversitetskrise handler om at acceptere afsavn. Sat over for det valg, bestemmer vi selv, om vi vil gå dommens og fortvivlelsens vej eller velsignelsens og håbets vej.

Lad os derfor sige:

Lov og tak og evig ære være dig vor Gud,
fader, Søn og Helligånd,
Du, som var, er og bliver én sand treenig Gud,
højlovet fra første begyndelse, nu og i al evighed. Amen.